

Joško Božanić
Komiža

SONETNI VIJENAC POHVALA FALKUŠI

Posvećujem svim ribarima komiške ribarske epopeje i posebno jednom od posljednjih veslača u najdužem veslačkom maratonu na svijetu, u povijesnoj regati falkuša od Komiže do Palagruže, mom nonotu Jozotu.

I.

Jūr ni jelnâ nâ svit bôrka

*Lipotûn še s njûn ne stâvi
Nônke onâ lîpo Fôrka
Hãnibal ca jê prošlâvi.*

*Nînder vej nî tēja mōta
Věj ni nînder tēja šěšta
Kakō dîvnjâ je dobōta
Jîdro bîlu nîj je věšta.*

*Nî tãkega morškêg cvîta
Nî tãkega nînder brōda
Od Lisbōe pok do Brěšta.*

*Tako źvêlta, tako lěšta
Bōjega je onâ rōda
Ol svîh brōdih šěga svîta.*

ne štavi še – ne uspoređuje se
lipo Forka – djevojka o kojoj pjeva Hanibal Lucić u pjesmi Jur ni jedna na svit vila

mot – pokret, gesta
šešt – način
dobota – skoro, zamalo
vešta – haljina

nînder – nigdje
Lisboa – Lisabon (gdje je falkuša sudjelovala na svjetskoj izložbi 1998.
Brest – grad u Bretagni gdje je falkuša sudjelovala na festivalu mora i mornara 2000. i 20004.

źvêlta – brza
lešta – brza
šega – ovoga

II.

Ovakövuĵ nĭ prilicna

*Nĕlno drŭgo još gajĕta
Tako vĕlo, a tolicna
Kal glĕdon je š parapĕta*

ni prilicna – nije slična
nelno – nijedna
tolicna – malena
parapet – lukobran

*I pul Mlĕtok je voŷila
Da bi viĊdila palöce
Ca šardĕlun je grödila
Koje mütnu möre plöce*

pul – put, prema
voŷila – veslala
paloc – palača
plöce – plače, oplakuje valovima

*Šupĕrbe je onā rāce
Ol prezĕnce nā je bōrka
Na vĕšlih kal čapō brĭvu*

šuperb – nadmoćan, superioran
prezĕnce – dobroga izgleda
borka – barka
na vĕšlih – veslajući
čapō brĭvu – uhvati ubrzanje
raškantala – raspjevala

*Raškantāla cĭlu rĭvu
Išpri criıve švĕteg Mōrka
Ol nĵegöve šlōvne pjāce*

Godine 2006. falkuša je sudjelovala u Veneciji na Regata storica i tom prilikom su njena posada pjevala na venecijanskim rivama i na Trgu svetog Marka.

III.

Žornjo žvĭzdā nĵĭj je mōrka

*Kāl še šrebrō möra dvĭže
Grĭžĕ pāršte šul i kōrka
Kal kurĕnt žatĕgne mrĭže*

žornjo žvĭzda – zvijezda Danica
morka – orijentir
šrebro mora še dvĭže – sardele srebrne boje dižu se iz mora
paršti – pršti
šul – sol
korka – tekućina dobivena kuhanjem borove kore za mašćenje mreža
kurent – morska struja
veršima je traveršona – stihovima učvršćena, povezana
traštan – poprečna fiksna klupa u barci koja drži jarbol
škaf – paluba koja djelomično prekriva otvorenu barku.
baleštrine – podignuta od poda drvena podloga za veslače
incervona – uzdužno zakrivljena tako da je podignuta prova i krma u odnosu na sredinu broda
karik ol jarine – teret šljunka u vrećama koji se koristio kao balast
tvica – ptica
šajeta – strijela
jubov – ljubav
va – ova
dedrento – s unutrašnje strane
defora – s vanjske strane, prema otvorenom moru

*Vĕršima je traveršōna
trāštan škāf i baleštrĭne
Kako šābja incervōna
Pol kārĭkon ol jarĭne*

*Kako pĭna varhu möra
kako tvĭca i šajĕta
kako jubōv ca je prāti*

*kako vrĭme ca je trāti
müti möre vā gajĕta
i dedrĕnto i defōra*

IV.

Ôrmona je tvïci slična

Ol ahmanžê ìmo ćûd

Prätika i môru vična

Kulfôrški je onâ brûd

Serenissima šplandājōn

Švû potêncu demonstrāla

A falkûša je kurājōn

Gunduljêre šuperāla

A iz Pjāce švêteg Mārka

Žlôtni njuj se lāvi cïre

Pod Rialton kal omïce

Venecjōne kal pritïce

I hûdin je ôkon mïre

Ma dove xe quešta barca

ormona – opremljena

ahmanža – crni endemski sokol pučinskih otoka Viškog arhipelaga (Falco eleonora)

pratika – vješta

vična – vična, naviknuta

šplandoj – sjaj, veliko svjetlo, blještavilo

potenca – moć

kurajon – kuražom, odlučnošću

gunduljere šuperala – gondoljere nadmašila

lavi še cire – lavovi se cere

Rialto – čuveni most u Canal grande u Veneciji

omice – promiče, juri

pritice – pretiče

ma dove xe quešta barca – na veneto: Odakle ova barka?

V.

Tô še žô nju pïsama prāvi

Ol bešîd ovâ korāja

Za divnjû ca jê prošlāvi

Mēštar Pētar ol Tvardāja.

Onî pïšmor ca is kôrkun

Štarogrojske mōšti mriže

Ca putÿje ovûn bôrkun

Š rïborima pul Komïže.

Ažvêlta je ko šajeta

Na marētu potancÿje

Ko jaglïca mōren lïže.

A na bôte kal še dvïže

Kal krož vïke nâ putÿje

Ol bešîd ovâ gajeta.

žo nju – za nju

divnja – djevojka

meštar Petar ol Tvardaja – Petar Hektorović

pïšmor – pjesnik

korka – kuhana borova kora za mašćenje mreža,

štarogrojske mōšti mriže – korkom boji mreže ribara

Staroga Grada itd. – aluzija na stihove iz Ribanja: *Luc nam je cipati i karpiti mrižu / a pak putovati k Visu na Komïžu*

ažvêlta je ko šajeta – brza je kao strijela

mareta – manji valovi

potancÿje – poskakuje

jaglïca – riba iglica

ližot – klizati po površini

dvïžot še – dizati se, propinjati se

na – ona

VI.

U furtûnu, njûj je rōta

*Mōla cîmu, lārga rîvu
Priko prōve meće bōta
Tîra škōtu, ćāpa brîvu*

*Jōš še nāša nî došpîla
Āspri prōve jōš je mōra
Jošćē nāša nî finîla
Ćāpa trōcu, jîdra fōra*

*Ćāpa rōtu, jîdro ōrca
Po karmî šal škûj oštāje
Mōre žîbje, mōre lōše*

*Vāvik nāpri, nîkal nōše
Jedōn sōn šal brūd poštāje
Ca iz mûga jîdri sōrca.*

furtuna – jako uzburkano more
rota – pravac kretanja
mola – komanda - pusti!
cima – kraj ožeta kojim se veže barka za obalu
larga rivu – udalji se od rive
priko prove meće bota – preko prove ulazi val
tira škotu – pritegni škotu (uže kojim se nateže jedro)
ćapa brivu – uhvati brzinu
naša še ni došpila – naša (priča, uloga, misija, djelovanje) se nije dovršila
ni finila – nije završena
ćapa trocu – hvataj omču kojom se steže lantina pri jarbol
jidra fora – jedra otvori, razvij
ćapa rotu – uhvati brodom željeni smjer
jidro orca – podesi jedro tako da brod što više ide na vjetar, tj. Prema smjeru puhanja vjetra
karma – krma
škuj – otok
loše – ljulja
vavik – uvijek
brud – brod
ca iz muga jidri sorce – što iz moga jedri srca

VII.

Bešîda je ovā šlāvi

*Bešîda je ovā fōli
Tū je čūdo kāl še štāvi
Tōko vērših u brūd mōli*

*Kantadūri kal versāju
Ovē vērše gloriijūže
Ca ol sārca š njūn orcāju
Do dalēke Palagrūže*

*A onā je vāvik prōnta
kal napūše jîdro bōva
i ol pîšme i ol vîtra*

*Tāko žvêlta, tāko hîtra
Kāl njun mōren pîni prōva
A ol ćūha vëga kōnta*

foli – hvali
cudo – čudo
toko – toliko, puno
u brud moli – u brod mali

kantaduri kal versaju – pjevači kad pjevaju
verši glorijuži – stihovi u slavu komu ili čemu
orcāt – s barkom na jedra ići kontra vjetra

vavik pronta – uvijek spremna
bova – čuh vjetra

žvelta – brza
kal – kad
ol ćuha vega kōnta – od daha ove pjesme

VIII.

Ovâ pišma njuj je dōta

*Rīci ově jīdru bōva
Palagrūža njuj je rōta
Kal žare mōre prōva.*

*Korāja njuj ol jašprīna
Katrāmon je katramōna
Vōnjo mušćon ol friškīna
Lūštrima je indorōna.*

*Ol komiške nā je prēže
Odrīšila švojě čime
Pol kārikon apupōna.*

*Odjīdrila imbrivōna
Ol Comēze nōšec ĩme
A u jažik portugeže.*

dota – miraz
bova – povjetarac
rota – smjer kretanja

koraja – kolajna od koralja
jašprin – koraljasto dno
mušć – kolonjska voda
friškin – miris svježe ribe
luštra – riblja ljuska
indorona – pozlaćena, ukrašena, nakićena
preža – kameni stup na obali za koji se vezuje brod
ćima – kraj konopa kojim se vezuje brod za obalu
pol karikon apupona – s teretom na krmu
imbrivona – ubrzana, u hitnji
Ol Comeze nošec ĩme – Comeza je staro ime Komiže i ime gajete falkuše (Comeza-Lisboa)
U jažik portugeže – Comeza-Lisboa sudjelovala je na svjetskoj izložbi EXPO 98 u Lisabonu; ovdje se sugerira i srodnost jezična preko lingua franca idioma koji povezuje maritimni jezik Mediterana i prezentaciju falkuše u portugalskom svijetu.

IX.

Žō nju rīc je ovâ znāmen

*Ol bešīd šu njuj karōci
Ma nēće njun vīdit plāmen
Ol šalāca bīle ōci*

*I oštāt će u švē vīke
Dok balōta vā še krēće
Švojīn ũgnjon švēti Mīke
Njū izgorīt nīkal nēće*

*Lebrā njuj ol borovīne
Šlōno jūga šu šavīla
I šalācon štajunāla*

*Da bi lipotūn zašjāla
Kako onā ca je bīla
Rōjena ol morškē pīne*

ric – riječ
karoc – pramčani i krmeni lučni nastavak na kobilicu
šalac – od mora kristalizirana sol na tijelu
u sve vike – u sve vjekove, vrijeme
balota – kugla, planet Zemlja
ugnjon – ognjem
švēti Mike nju izgorit neće – prema drevnom običaju u Komiži se spaljuju stari drveni brodovi na Dan sv. Nikole 6. prosinca.

lebra – brodska rebra
šlono juga šu šavila – jako jugo s posolicom od velikih valova savijaju i modeliraju krivine borovih grana što je dobro za brodogradnju zbog prirodnih krivina
šalac on su štajunala – posolica od valova nošenih jakim vjetrovima konzervirala je drvo koje je dobro za gradnju

rojena iz morške pine – Afrodita

X.

Àko će je i istrātit

*Ovū pišmu i vè kōnte
Rīci će je ovè prātīt
Švè do vrōt ol kopošōnte*

istratit – potrošiti
ve konte – ove kante, pjevanja
rici – riječi
do vrot ol kopošonte – do vratiju groblja

*U dalēke švīta krāje
Partīvāt će onā ovlē
I kal drīvo njuj dotrāje
i rūžina izī cōvle*

partivat će ona ovle – isplovljavat će ona odavde
ružina izi covle – rđa pojedje čavle

*Ìme će njuj oštāt žīvo
Krož švā mōra i švè vīke
Jer bešīda vā je prāti*

šve vike – sve vjekove, uvijek

*Da je vrīme ne istrāti
Cuvāt će je švēti Mīke
I kal cōrvi izē drīvo*

kal corvi ize drivo – kad crvi pojedju drvo

XI.

Nēće njuj se zatārt ìme

*Dok ū goru ìmo drīva
Njēžinu će nīknut šīme
Komīško je šlāvīt rīva*

zatart – zatrti
dok u goru imo driva – asocijacija na poslovicu da barka traje dok u gori ima drva, što će reći vječno jer drva će uvijek biti

*Ša šperōncun i kurājōn
pūl je švīta obigrāla
a ša bōjin nī klipājōn
nēlno bōrka navigāla*

šperonca – 1. rezervni sidreni konop, 2. nada
kuroj – kuraž, hrabrost
klipoj – posada
nelno – nijedna

*I kal kōrbe njuj popūšte
i kal madīr molō vōdu
Njēžinu ću dōržāt škōtu*

korbe – brodska rebra
madir molo vodu – kad kroz pukotine između *madira* (oplatnica) počne prodirati voda
doržat škotu – držati upravljački konop jedra, upravljati brodom koji jedri.

*Njēžinu ću prātīt rōtu
I darīvāt vēmū brōdu
Kako šmolā rīci gūšte*

rota – smjer kretanja broda
vemu – ovome
rici - riječi

XII.

I oštāt će barēn šime

Barēn špömen da je bila

Jō ću tēšku pridāt brīme

Iš mojēga trūdneg tīla

Švētin pōton še karštīla

Galijōtih Palagruže

U Komīzu še vrōtīla

Oparćōjte žēne rūže

Ulovīla pūme mrīže

Ol šardēl je živōt dōla

Žātu vērši i ve rīme

Njēžinu će slāvit īme

Dok impījo būde štōla

Zōlnjo štinā ol Komīže

svetin poton še karštīla / galijotih Palagruže – falkuše su sudjelovale stoljećima u najdužem veslačkom maratonu na svijetu od Komiže do Palagruže koji je trajao bez prekida i po 15 sati

oparćōjte žene ruže – pripremite žene ruže; asocijacija na drevnu pjesmu o ribarima koji se vraćaju s Palagruže u Komižu gdje ih žene dočekuju ružama; zna se u pjesmi zamijeniti riječi ruže / buze s eksplicitnom erotskom evokacijom.

impījo – uspravno

XIII.

Ćoru vrīme njū će prātit

Dūlnjo bōva tarmuntōna

Ol furtūne nēće pātīt

Dōbrun vīrun armīzōna

Grihotā je da neštāne

Ova bōrka mojē vāle

Neka barēn rīc oštāne

Mūj Lūciću Hānibale

Štrīlūn šu noš probokāle

Na kordūr ovēga mōra

Tvojā bilo vilā Fōrka

Jelnā cōrno mojā bōrka

Vōrhēn oštrin ol Amōra

Mūj benvenjo Hānibale

ćoru vrīme – vedro vrijeme

dulnjo bova – vjetar u kvadrantu od zapada do sjevera, povoljni vjetrovi za jedrenje prema pučini

tarmuntōna – tramontana, sjeverni vjetar

furtuna – jako valovito more

armīzōna – usidrena, sigurno privezana (barka)

grihota je ... - šteta je; Asocijacija na stihove Hanibala Lucića iz pjesme Jur nijedna... (Grihota bi da se stara / ova lipost uzorita)

muj – moj

probokat - prostrijeliti

kordur – neobzidana obala

Forka – Hvaranka

corno borka – crna barka

benvenjo - prijatelj

XIV.

U svè vîke vîka âmen

*Kal ol švèga lûg oštâne
Neka trâje njêžin znâmen
Neka brôdon rîc poštâne*

lug – pepeo

neka brodon ric poštane – neka brodom riječ postane

*I nekâ je i nekâ je
Nîkur nê žno dî je rôta
I kroz vîke nekâ trâje
Dok vartî še vâ balôta*

nikur – nitko

dî je rota – gdje je smjer (kojim treba ići)

dok varti še va balota – dok se okreće planeta Zemlja

*I kal vrîme njû istrâti
Kal ružina izî šîdra
Kal njuj biša izî tîlo*

istratit – potrošiti

ružina – rđa

biša – crvotočina

*Biť će ôpet ca je bîlo
Ol bešîd će jîdrit jîdra
Pišmun ovûn ca je prâti*

MAGÍSTRALE

*Jûr ni jelnâ nâ švit bôrka
Ovakôvuj nî prilicna
Žornjô žvîzdâ njûj je môrka
Ôrmona je tvîci šlîcna*

jur ni jelna na švit borka – više ni jedna na svijetu barka

ni prilicna – nije slična

žornjo žvîzda njuj je morka – zvijezda Danica njoj je orijentir

ormona je tvîci šlîcna – opremljena ptici slični

*Tò še žô nju pišma prâvi
U furtûnu njûj je rôta
Besîda je ovâ šlâvi
Ovâ pišma njûj je dôta*

furtuna, nevirijeme, uzburkano more

dota – miraz

*Žô nju rîc je ova znâmen
Âko će je i istrâtit
Nêće njuj še zatârt îme*

istratit – potrošiti

zatart – zatrti, izgubiti se

*I oštât će barên šîme
Čôru vrîme njû će prâtit
U svè vîke vîka âmen*

čoru vrime – vedro vrijeme